

Дослідження, яке вагомо доповнює національну історію науки і техніки

Прикладна механіка, як наука про машини, виникла в Україні наприкінці XVIII ст., коли в результаті промислової революції кількісне збільшення та якісне покращення машин зумовили необхідність їх теоретичного осмислення. Процес її становлення був достатньо складним. Формуючись протягом багатьох десятиріч, прикладна механіка згодом стала базою для інших галузей науки, фундаментом промислової і будівельної техніки, основою для створення всіх транспортних засобів.

У XIX ст. становлення прикладної механіки було нерозривно пов'язане із діяльністю в тогочасних вищих навчальних закладах України відомих вчених, науковців – представників технічної інтелігенції, завдяки діяльності яких став помітним відчутний прогрес у розвитку прикладної механіки.

Історія розвитку прикладної механіки на теренах нашої держави до теперішнього часу залишається всебічно науково недослідженою. З огляду на це особливого значення на сьогодні набуває глибоке науково-осмислене вивчення генезису прикладної механіки на теренах нашої держави. Відрадно, що за цю вдячну і водночас нелегку справу взявся і, гадаю, в цілому успішно реалізував її у пропонованій читачам монографії без сумніву талановитий і надзвичайно працелюбний дослідник, уродженець села Бужанки Лисянського району Черкаської області,

кандидат історичних наук Юрій Миколайович Вовкотруб.

Так трапилось, що доля мене познайомила з цією глибокопорядною молодою людиною, яка подає великі наукові сподівання на етапі її початкового серйозного наукового формування у вже не близькому 2001 р. В цей рік Юрій Миколайович вступив на навчання до аспірантури Черкаського державного технологічного університету.

За роки навчання в аспірантурі Юрій Миколайович не лише фахово підготував до захисту дисертаційне дослідження, але і зарекомендував себе дійсно патріотично налаштованим молодим науковцем. Пам'ятаю, як запропонував йому в 2003 р. співавторство у написанні на замовлення редакції обласної громадсько-політичної газети "Земля Черкаська" серії науково-популярних нарисів про історію українського чумацтва, і з якою завзятістю, енергією, впертістю і цілеспрямованістю цей молодий хлопець включився у написання цих матеріалів. Серія статей мала величезний резонанс серед жителів Черкащини, який спонукав до опублікування нарисів окремою книгою, яка мала назву "Каравани українського степу". Після виходу книги ми декілька разів виступали у прямих ефірах на обласному радіо та телебаченні, у нас брали не одноразово інтерв'ю ряд друкованих ЗМІ. У 2004 р. за фінансової підтримки керівництва Черкаської облдержадміністрації вийшло друге видання цієї книги. Але і це ще не все. За науково-популярну

книгу про самобутнє українське чумацтво "Каравани українського степу" (у співавторстві) на Першому Всеукраїнському літературно-творчому конкурсі "Тобі, XXI століття" та Фестивалі мистецтв – 2004, який відбувся 19 – 20 травня 2004 р., у номінації "Проза" Ю. М. Вовкотруб нагороджений Дипломом Першого ступеня. Це була перша вагома нагорода для молодої людини, яка самостійно і усвідомлено вирішила назавжди пов'язати свою долю з історичною наукою.

Давня творча, науково-педагогічна співпраця пов'язує автора цієї передмови з Юрієм Миколайовичем Вовкотрубом. На сьогодні у співавторстві з ним написано чотири книжки (згадана вже вище науково-популярна – "Каравани українського степу" (два видання), науково-краєзнавча – "Без права на забуття. Черкащина у роки Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 рр.", науково-популярна "Хліборобські скарби". Створення, удосконалення і застосування землеробського інвентаря українським селянством, науково-популярна "Золота підкова Черкащини. Сонце над Тікичем. Лисянщина") та опубліковано 12 наукових статей.

Юрій Миколайович Вовкотруб працює викладачем Черкаського державного технологічного університету. Слід відзначити той факт, що починаючи з 2006/07 навчального року в навчальних програмах нашого університету вперше запроваджено викладання курсу "Історія науки і техніки", і що приємно, першим, хто взявся самостійно читати цей курс, був саме Ю. М. Вовкотруб. А набуті за роки написання дисертації знання стали йому в пригоді.

Автор цієї монографії є членом Українського товариства істориків науки (м. Київ), Наукового товариства істориків-аграрників, Всеукраїнської спілки краєзнавців, Осередку Наукового товариства ім. Т. Шевченка в Черкасах.

Автор цих рядків був безпосереднім свідком того, як писалась пропонована монографія. Тому декілька штрихів щодо специфіки і значення цієї роботи. Якщо брати в цілому, і дійсно подивитись на реконструкцію історії розвитку науки про машини, яку здійснив Ю. М. Вовкотруб, то вона зроблена дуже добре і навіть більш того, виявлені такі питання та моменти, які змінюють наше уявлення про початок розвитку історії науки про машини в Україні. Це дійсно велика заслуга науковця.

Основні результати дослідження і сформульовані висновки були отримані шляхом зивчення та узагальнення значної кількості наукових публікацій, монографій, архівних документів, а також порівняльного і логічного аналізу та застосування соціологічного та наукометричного підходів.

У монографії комплексно проаналізовано розвиток прикладної механіки в Україні в XIX ст. в соціальному, культурному та освітньому контекстах. Охарактеризовано внесок вітчизняних учених-машинознавців у розвиток прикладної механіки зазначеного періоду.

Ю. М. Вовкотруб вперше зробив спробу з власних позицій комплексно вирішити підняту ним проблематику, яка до цього часу не стала в Україні предметом спеціального вивчення. У процесі дослідження проблеми виявлено та

процесі дослідження проблеми виявлено та запроваджено до наукового обігу нові факти з історії прикладної механіки в Україні, зокрема виявлено та проаналізовано практично невідомі праці Я. П. Козельського "Механічні пропозиції" (1764) та Ф. І. Меховича "Теорія машин" (1826), виявлено невідомі досі дані з біографії названих учених.

Науковцем вперше у вітчизняній історіографії внесено корективи в усталені уявлення про роль Ф. І. Меховича, І. І. Рахманінова у розвитку прикладної механіки як навчальної дисципліни та становленні технічної освіти в Україні. Також подано нові відомості про внесок В. М. Лігіна в розробку методів кінематичного, Х. І. Гохмана – кінематичного і структурного аналізу механізмів, обґрунтовано пріоритет цих вчених у створенні та практичному використанні відповідних методів науки про машини.

Актуальність монографії Ю. М. Вовкотруба визначається, нарешті, необхідністю доповнити національну історію науки і техніки і сприяти тим самим процесу інтелектуального збагачення України.

Вивчення історії науки про машини має суттєве значення не тільки для знання минулого цієї науки, але й для оцінки можливостей її майбутнього.

Валентин Миколайович
ЛАЗУРЕНКО,

*кандидат історичних наук, доцент,
помічник ректора з гуманітарної освіти і виховання
Черкаського державного технологічного університету,
почесний журналіст України.*